

**Wymagania edukacyjne z języka polskiego dla drugiej klasy
liceum ogólnokształcącego – kształcenie w zakresie
podstawowym**

Klasa III

Plan wynikowy (wiadomości i umiejętności z poszczególnych epok literackich)

KRYTERIA OSIĄGNIĘĆ NA POSZCZEGÓLNE OCENY SZKOLNE

Poziom podstawowy

Dwudziestolecia międzywojenne

Ocena dopuszczająca

Uczeń :

- zna ramy czasowe dwudziestolecia międzywojennego;
- posługuje się podstawowymi pojęciami związanymi ze światopoglądem epoki: pragmatyzm, behawioryzm, psychoanaliza;
- wymienia prądy artystyczne w sztuce XX wieku;
- wymienia członków grupy literackiej Skamander;
- określa tematykę omawianych wierszy J. Tuwima, L. Staffa, B. Leśmiana, J. Lechonia, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej
- podaje przykłady neologizmów i neosemantyzmów w wierszach
- przedstawia genezę „Przedwiośnia”;
- omawia obraz rewolucji i konsekwencje wynikające z niej dla ludzi;
- odtwarza losy bohatera w powieści Żeromskiego, zwracając uwagę na wpływ różnych koncepcji formowanych, np. przez Gajowca czy komu charakteryzuje utopię cywilizacyjną Gajowca
- odtwarza przebieg kariery Zenona Ziembiewicza w połączeniu z charakterystyką głównych bohaterów „Granic” Nałkowskiej
- wskazuje na czynniki wpływające na kształtowanie się osobowości;
- omawia i interpretuje tytuły czytanych utworów literackich
- wyjaśnia znaczenie słowa „awangarda”
- podaje daty wiążące się z funkcjonowaniem awangardy w Polsce
- wymienia polskie ruchy awangardy poetyckiej i ich przedstawicieli
- zna podstawowe pojęcia związane z psychoanalizą
- określa, do czego, zdaniem Freuda, dąży człowiek w życiu
- znajduje określenia charakteryzujące ulicę Krokodyli
- wskazuje i charakteryzuje bohaterów opowiadań Schulza
- wyjaśnia, na czym polega odmienność „Ferdydurke” od utworów prozy realistycznej
- przedstawia absurdalne uwikłania bohatera „Ferdydurke” w schematy społeczne
- zna pojęcia: łydka, gęba, pupa
- odczytuje wiersze Józefa Czechowicza na poziomie znaczeń dosłownych

Ocena dostateczna

Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a także:

- omawia tło epoki;
- omawia czynniki wpływające na zmiany światopoglądowe człowieka XX wieku;
- charakteryzuje Spenglerowską wizję kryzysu kultury europejskiej;
- rozpoznaje charakterystyczne cechy stylu Leśmiana;
- formułuje hipotezy interpretacyjne dotyczące Leśmianowskiej wizji życia;
- wskazuje cechy poetyki skamandryckiej w twórczości Tuwima i Lechonia;
- omawia bogactwo przeżyć wewnętrznych bohaterki poezji Pawlikowskiej – Jasnorzewskiej;
- kreśli portret psychologiczny i intelektualny bohatera „Przedwiośnia”;
- omawia problematykę i tematy podjęte w „Przedwiośniu”;
- omawia sposób funkcjonowania toposu arkadii ziemiańskiej na przykładzie Nawłoci;
- określa typ powieści „Przedwiośnie”, zwracając uwagę na strukturę narracyjną;

- omawia tematy i zagadnienia poruszane w „Granicach”;
- określa cechy narracji i kompozycji „Granicach”, zwracając uwagę na rolę mowy pozornie zależnej i niezależnej
- omawia cechy powieści psychologicznej na podstawie „Granicach”
- podaje cechy ruchów artystycznych zwanych awangardą
- wymienia przemiany kulturowe, które zaszły w międzywojniu
- wskazuje epitety w utworze Przybosa i podaje ich funkcję
- wskazuje w utworze Przybosa metafory, kontrasty i powtórzenia
- określa, na czym polega więź człowieka z górską przyrodą
- w odniesieniu do prozy Schulza porównuje stosunek narratora i mieszkańców starej części miasta do ulicy Krokodyli
- wskazuje w tekście elementy obrazowania onirycznego
- rozpoznaje zabiegi parodystyczne w „Ferdydurke”
- omawia problematykę Formy w „Ferdydurke”
- wskazuje cechy powieści awangardowej w „Ferdydurke”
- przedstawia opisaną przez Gombrowicza relację nauczyciel– uczeń
- określa, jaką rolę przyprawiają Józiovi krewni;
- charakteryzuje wizerunki nowoczesnych kobiet ukazanych w literaturze
- rozpoznaje rodzaj stylizacji
- określa, czym jest przemoc symboliczna
- odczytuje wiersze Józefa Czechowicza na poziomie znaczeń metaforycznych, określa ich związek z katastrofizmem

Ocena dobra

Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a także:

- charakteryzuje zależności pomiędzy wydarzeniami historycznymi, literackimi
- wyjaśnia konteksty historyczne, polityczne i gospodarcze epoki;
- omawia wyróżniki prądów artystycznych, takich jak: kubizm, surrealizm, awangarda, pop art
- omawia poetykę Skamandra, katastrofistów, neoklasyków, analizując wybrane utwory
- omawia oryginalność wierszy Leśmiana na tle poezji XX–lecia międzywojennego;
- charakteryzuje postawę Tuwima wobec dziedzictwa romantyzmu;
- określa cechy poezji Pawlikowskiej – Jasnorzewskiej;
- Interpretuje „Przedwiośnie” jako powieść realistyczną, polityczną, psychologiczną i interwencyjną;
- porównuje obrazy dworów ziemiańskich w „Panu Tadeuszu” i „Przedwiośniu”;
- omawia problematykę psychologiczną, filozoficzną i społeczną „Granicach”
- ocenia bohaterów;
- przedstawia portret psychologiczny i światopoglądowy Laury;
- ocenia zachowanie Cezarego Baryki wobec bohaterki;
- wskazuje sposób rozwinięcia w „Granicach” schematów fabularnych
- przedstawia zmiany w sferze sztuki – nurt awangardowy
- określa rolę rozczłonkowania zdań przez konstrukcję wersową wiersza
- wskazuje w wierszu cechy poezji awangardowej
- w odniesieniu do prozy Schulza rozpoznaje w tekście elementy fantastyki, absurdu i humoru
- charakteryzuje kobiety z ulicy Krokodyli
- omawia rolę narracji w tekście
- omawia, w jaki sposób w utworach literackich bywa kreowana przestrzeń miejska
- wyjaśnia symbolikę postaci ojca i Adeli, odwołując się do teorii archetypów

- porównuje sposób prowadzenia narracji i kreacje narratora S. Żeromskiego i B. Schulza
- analizuje konstrukcję postaci narratora – bohatera „Ferdydurke”
- omawia poetykę groteski i oniryzmu w „Ferdydurke
- interpretuje zakończenie utworu Gombrowicza;
- w poezji Czechowicza odczytuje znaczenia ukryte

Ocena bardzo dobra

Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a także:

- charakteryzuje wizję świata i człowieka ukształtowaną przez różne kierunki filozoficzne dwudziestolecia
- wykorzystuje historiozofię Spenglera do omówienia rzeczywistości społecznej początków XXI w.;
- rozpoznaje konwencje artystyczne w tekstach kultury;
- ocenia zjawiska literackie, takie jak: pojawienie się nowej grupy, prądu, poetyki;
- przedstawia związki poezji Leśmiana z symbolizmem;
- interpretuje wiersze Leśmiana w kontekstach filozoficznych;
- wyjaśnia funkcję aluzji literackich i kulturowych w twórczości Tuwima;
- charakteryzuje język poetów Skamandra;
- charakteryzuje język poezji miłosnej;
- interpretuje i ocenia poglądy polityczne bohatera „Przedwiośnia” w kontekście historycznym;
- porównuje proces dojrzewania bohaterów: Kordiana i Cezarego;
- określa stanowisko Żeromskiego „Przedwiośniu” wobec mitów funkcjonujących w Polsce powojennej;
- interpretuje „Granice” w kontekście psychoanalizy
- porównuje dwudziestolecie międzywojenne z epokami je poprzedzającymi
- czyta i objaśnia obrazy awangardowe
- wyjaśnia rolę poszczególnych środków artystycznych
- stawia tezę interpretacyjną wiersza Przybosa i uzasadnia ją
- w odniesieniu do prozy Schulza omawia stosunek narratora do nowoczesnej wielkomiejskości
- dyskutuje na temat szans i zagrożeń wielkomiejskiej rzeczywistości, uzasadniając swe zdanie
- wyjaśnia i uzasadnia metaforyczny sens tytułu Ulica Krokodyli
- omawiając różne sposoby kreowania przestrzeni miejskiej, odwołuje się do poznanych tekstów literackich i wyciąga wnioski na temat przemian kulturowych i zmian w przestrzeni miasta
- porównuje sposób przedstawienia świata i jego funkcje semantyczne i estetyczne we wskazanych utworach
- wyjaśnia, o jakie sensory pisarz wzbogaca symbolikę ptaka
- wyjaśnia, na czym polega mityzacja postaci Adeli
- omawia funkcje fantastyki w kreowaniu oniryzmu
- interpretuje „Ferdydurke” jako powieść o Formie, odwołując się do filozofii Gombrowicza i toposu theatrum mundi
- interpretuje obraz szkoły jako figury społecznego życia człowieka z odwołaniem do pojęcia formy
- porównuje bohaterów literackich poddanych presji społecznej i formułuje tezę interpretacyjną dotyczącą porównywanych utworów
- przedstawia spójną analizę i interpretację wybranych wierszy Czechowicza

LITERATURA LAT WOJNY I OKUPACJI ORAZ LITERATURA PODEJMUJĄCA TEMAT WOJNY, OKUPACJI, HOLOKAUSTU, ŁAGRÓW

Ocena dopuszczająca

Uczeń :

- podaje daty wiążące się z II wojną światową i okupacją w Polsce;
- na podstawie wybranych opowiadań T. Borowskiego omawia genezę wskazanych utworów; charakteryzuje system niewolniczej pracy w obozie koncentracyjnym ;
- wyjaśnia pojęcie totalitaryzmu; opisuje zachowania więźniów;
- omawia katastrofizm i tragizm pokoleniowy w twórczości K. K. Baczyńskiego na podstawie wybranych utworów lirycznych;
- rozpoznaje i charakteryzuje obraz arkadii dzieciństwa i apokalipsy spełnionej;
- wyjaśnia określenie pokolenie Kolumbów;
- omawia problematykę wybranych utworów lirycznych T. Różewicza (oraz innych wskazanych w podstawie programowej poetów), związanych z doświadczeniami wojennymi;
- wymienia fakty dotyczące powstania w getcie warszawskim;
- w odniesieniu do *Zdążyć przed Panem Bogiem* H. Krall interpretuje słowa: „nie dać się wepchnąć na beczkę”;
- M. Białoszewski: *Pamiętnik z powstania warszawskiego* - przedstawia genezę utworu, omawia zagadnienie autentyzmu w *Pamiętniku*...;
- przedstawia relacje między cywilami a powstańcami;
- wskazuje we fragmencie ww. utworu przykłady środków charakterystycznych dla stylu potocznego;
- podaje genezę *Innego świata* G. Herlinga- Grudzińskiego; wyjaśnia tytuł utworu; opisuje metody przesłuchań stosowane przez NKWD;
- rekonstruuje historię Kostylewa;

Ocena dostateczna

Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a także:

- omawia przemiany, które zaszły w Polsce w związku z wybuchem wojny;
- na podstawie wybranych opowiadań T. Borowskiego omawia organizację obozów koncentracyjnych; przedstawia mechanizm adaptacyjny w zachowaniach więźniów;
- w odniesieniu do wybranych opowiadań T. Borowskiego wyjaśnia pojęcie „człowiek zlagrowany”; przedstawia różne postawy wobec zagrożenia śmiercią;
- interpretuje wybrane utwory liryczne T. Różewicza związane z doświadczeniami wojennymi;
- dokonuje interpretacji symboliki w *„Zdążyć przed Panem Bogiem”*;
- interpretuje symboliczny sens sceny z Żydem na beczce;
- określa funkcję użytych środków charakterystycznych dla stylu potocznego we fragmencie *„Pamiętnika z powstania warszawskiego”* Białoszewskiego;
- charakteryzuje narrację *Innego świata* G. Herlinga- Grudzińskiego;
- wyjaśnia tytuł utworu;
- przedstawia cel i metody sowieckich przesłuchań; opisuje różne postawy wobec rzeczywistości łagrowej;

Ocena dobra

Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a także:

- przedstawia sytuację polityczną i tło historyczne związane z wybuchem wojny i okupacją
- przedstawia zmiany i ograniczenia zaistniałe w sferze kultury, sztuki, literatury w czasie wojny;
- przedstawia obraz obozu koncentracyjnego i łagru (w omawianych utworach);
- omawia kreację człowieka zlagrowanego i zlagrowanego ;
- wyjaśnia zachowania więźniów w kontekście determinizmu biologiczno- środowiskowego;
- omawia problem dehumanizacji i reifikacji Żydów wybranych utworach literackich podejmujących temat holokaustu;
- omawia poetykę wybranych utworów lirycznych T. Różewicza, związanych z doświadczeniami wojennymi;
- omawia rolę symboliki w „Zdażyć przed Panem Bogiem”;
- omawia deheroizację przedstawienia wydarzeń w „Pamiętniku...” Białoszewskiego;
- wskazuje podobieństwa i różnice między sowieckimi obozami pracy a niemieckimi obozami koncentracyjnymi;
- przedstawia rolę „książek zbójeckich” w życiu Kostylewa;
- porównuje postawy człowieka wobec rzeczywistości obozowej w opowiadaniach T. Borowskiego i w „Innym świecie” G. Herlinga- Grudzińskiego;
- omawia próby obrony człowieczeństwa w utworach i podejmujących temat wojny, okupacji oraz łagrów i łagrow;

Ocena bardzo dobra

Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a także:

- omawia refleksję historyczną w twórczości Baczyńskiego;
- wskazuje cechy poetyki twórcy, tematy, słowa – klucze, obrazy i motywy;
- przedstawia rozrachunek ze spuścizną kulturalną Europy w opowiadaniach Borowskiego;
- omawia heroizujące i deheroizujące przedstawienie wojny w różnych tekstach kultury;
- wyjaśnia, w jaki sposób język służy przedstawieniu prawdy o wojennej rzeczywistości;
- uzasadnia, iż Inny świat jest „rodzajem traktatu moralnego”;
- porównuje przedstawienia Rosji sowieckiej we wskazanych utworach;
- omawia polemikę T. Borowskiego i G. Herlinga- Grudzińskiego (porównanie koncepcji człowieka, wizji świata , wybranych sposobów narracji)
- wskazuje charakterystyczne dla Różewicza środki językowe;
- wskazuje cechy „poezji ściśniętego gardła”

WSPÓLCZESNOŚĆ

Ocena dopuszczająca

Uczeń :

- wymienia daty wiążące się z przemianami politycznymi, społecznymi i kulturalnymi w Polsce
- wymienia wydarzenia, które doprowadziły do tych przemian;
- posługuje się pojęciami niezbędnymi w odczytaniu tekstów wskazanych w podstawie programowej, np.: egzystencjalizm, absurd, humanizm, wolność, etyka heroiczna, etyka egzystencjalna, ironia, groteska, dezintegracja świata i człowieka, poezja po Oświęcimiu,
- wyjaśnia pojęcia: literatura faktu (dokumentu),reportaż, poezja lingwistyczna,

nowomowa,

- zna pojęcia z zakresu genologii: powieść, parabola, reportaż, felieton, dziennik, dramat absurdu, artykuł, przemówienie, kazanie
- W odniesieniu do poznanej powieści światowej XX lub XXI w. i wybranego reportażu zna fabułę powieści lub tematykę reportażu, genezę utworów omawia sensy dosłowne utworu; określa problematykę utworu, odtwarza
- losy bohaterów, charakteryzuje ich, odczytuje utwór na poziomie znaczeń dosłownych
- W odniesieniu do poezji współczesnej: zna teksty poetów współczesnych: np: Z. Herberta, M. Białoszewskiego, T. Różewicza, C. Miłosza, W. Szymborskiej, E. Lipskiej, S. Barańczaka, J. Twardowskiego, A. Zagajewskiego;
- formułuje tezy interpretacyjne w odniesieniu do utworów poetyckich ww. autorów;
- wskazuje tematy, słowa – klucze, obrazy i motywy charakterystyczne dla poezji wyżej wymienionych twórców
- odniesieniu do dramatu XX wieku: zna problematykę dramatu, przedstawia jego genezę, charakteryzuje bohaterów;
- wymienia twórców dramatu absurdu i ich utwory;
- wskazuje, czym różni się omówiony dramat dwudziestowieczny od dramatu realistycznego;

Ocena dostateczna

Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a także:

- wymienia przemiany, które zaszły po zakończeniu II wojny światowej;
- wymienia twórców należących do poszczególnych grup, pokoleń literackich
- stosuje pojęcia: egzystencjalizm, absurd, humanizm, wolność, etyka heroiczna, etyka egzystencjalna, świętość bez Boga, ironia, groteska, nowomowa, do opisanego świata przedstawionego w utworach;
- określa cechy gatunków w konkretnych tekstach;
- porównuje bohaterów poznanych utworów współczesnych z bohaterami utworów z poprzednich epok, formułuje tezy, dokonując tych porównań
- W odniesieniu do poznanej powieści światowej XX lub XXI w. i wybranego reportażu wskazuje elementy paraboliczne/metaforyczne, interpretuje tytuł utworu/motto;
- opisuje wybory bohaterów, ich reakcje na zło, sytuacje zagrożenia, wyzwolenie;
- przedstawia przemiany zachodzące w bohaterach powieści; rozpoznaje system wartości bohaterów; wskazuje główne tematy, motywy, toposy w poznanej utworze;
- omawia cechy gatunkowe utworów
- W odniesieniu do poezji współczesnej: rozpoznaje system wartości oraz kulturowe i literackie odwołania w wybranych utworach, np: Z. Herberta, M. Białoszewskiego, T. Różewicza, C. Miłosza, W. Szymborskiej, E. Lipskiej, S. Barańczaka, J. Twardowskiego, A. Zagajewskiego;
- rozpoznaje eksperymenty językowe w poezji Białoszewskiego i Barańczaka
- odnajduje założenia filozoficzne w poznanych utworach;
- W odniesieniu do dramatu XX wieku:
- charakteryzuje postawy życiowe bohaterów dramatu;
- wskazuje elementy tradycji i nowoczesności w świecie przedstawionym dramatu, nazywa konwencje przedstawienia rzeczywistości,
- omawia cechy gatunkowe utworów;
- wskazuje elementy obrazowania (onirycznego, groteski, absurdu, realizmu);

- omawia rolę didaskaliów, scenografii, rekwizytów;

Ocena dobra

Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a także:

- przedstawia zmiany w sferze sztuki; analizując utwór, odnosi się do innych tekstów kultury
- charakteryzuje zależności pomiędzy wydarzeniami historycznymi, literackimi, przełomami światopoglądowymi różnymi zjawiskami artystycznymi w XX wieku;
- W odniesieniu do poznanej powieści światowej XX lub XXI w. i wybranego reportażu współczesnego:
  - wyjaśnia, jak bohaterowie tłumaczą sobie sytuacje egzystencjalne, w których się znajdują, jak na nie reagują;
  - wskazuje motywacje bohaterów, konsekwencje ich postaw;
  - rozpoznaje konwencje prezentowania rzeczywistości i podaje ich funkcje;
  - rozpoznaje funkcje występujących w utworze tematów, toposów, motywów;
  - interpretuje utwór w kontekstach: biograficznym, historycznym, społecznym, filozoficznym;
  - charakteryzuje sposób prowadzenia narracji;
  - wskazuje symboliczny/ uniwersalny wymiar postaci/miejsc/ rekwizytów;
- W odniesieniu do poezji współczesnej:
  - omawia poetykę wybranych wierszy: Z. Herberta, M. Białoszewskiego, T. Różewicza, C. Miłosza, W. Szymborskiej, E. Lipskiej, S. Barańczaka, J. Twardowskiego, A. Zagajewskiego, analizując wybrane utwory;
  - interpretuje wiersze tych autorów w kontekstach: biograficznym, historycznym, społecznym, filozoficznym;
  - omawia funkcjonowanie tradycji kulturowej w utworach poetyckich;
  - wskazuje przykłady wykorzystywania języka publicystyki, polszczyzny urzędowej i potocznej jako źródła inspiracji poetyckiej dla poetów;
  - wskazuje w utworach cechy klasycyzmu, poetyk awangardowych
- W odniesieniu do dramatu XX wieku: wyjaśnia źródła sporu ideowego pomiędzy bohaterami;
- wskazuje i omawia elementy groteski w tekście i ich funkcje;
- analizuje dramat, wskazując odniesienia do tradycji kulturowej;

Ocena bardzo dobra

Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a także:

- zna cechy nurtu zwanego ponowoczesnością / postmodernizmem;
- charakteryzuje wizję człowieka i świata ukształtowaną przez różne kierunki filozoficzne w II poł. XX wieku; wykorzystuje te kierunki do omówienia rzeczywistości społecznej początków XXI w.;
- wskazuje i analizuje elementy filozofii w poznanych utworach;
- wskazuje środki językowe decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej (w odniesieniu do autorów omawianych tekstów);
- przedstawia związki twórców z tradycją kulturową, wyjaśnia funkcję odniesień literackich i kulturowych w poznanych utworach
- rozpoznaje konwencje artystyczne w tekstach kultury i omawia ich funkcje;

- charakteryzuje język poetycki poznanych utworów/twórców w kontekście innych poetyk;
- - interpretuje poznane utwory o w odwołaniu do innych dzieł literackich, filmowych, publicystycznych, ikonicznych.

Uczeń zobowiązany jest znać treść wszystkich lektur zawartych w podstawie programowej dla kształcenia w zakresie podstawowym na ocenę dopuszczającą. Ponadto uczeń klasy maturalnej zobowiązany jest do napisania sprawdzianów z poszczególnych epok lub zweryfikowania jego wiadomości i umiejętności w formie ustnej w ramach powtórzenia wiadomości przed maturą, tak więc do wymagań edukacyjnych wliczyć należy także wymagania z poprzednich lat w zakresie podstawy programowej.

Ocena celująca

Aby uzyskać roczną ocenę celującą, uczeń powinien :

- spełnić wymagania niezbędne do uzyskania oceny bardzo dobrej;
- reprezentować szkołę w konkursach przedmiotowych z języka polskiego, osiągając znaczące sukcesy;
- wykonywać dodatkowe, wskazane przez nauczyciela zadania i ćwiczenia o wyższym niż wymagany w klasie stopniu trudności (np. w zakresie analizy i interpretacji utworu literackiego).